

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ І ТУРИЗМУ

ЕКСКУРСОЛОГІЯ

Електронні методичні рекомендації
до семінарських занять здобувачам другого (магістерського) рівня
освіти, спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація»

ОДЕСА
ОНУ
2025

УДК 338.48-32(072)
Е255

Укладачі:

В. В. Яворська, доктор географічних наук, професор, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму;

К. В. Коломієць, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Є. О. Юраш, доктор філософії (історія), ст. викл. кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін факультету історії та філософії

Рецензенти:

В. А. Сич, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Н. Є. Нефедова, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано Вченою радою геолого-географічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова. Протокол № 9 від 30 травня 2025 р.

Е255 **Екскурсологія** [Електронний ресурс] : електрон. метод. рекомендації до практ. занять здобувачам геолого-географічного факультету другого (магістерського) рівня освіти, спец. ІЗ «Туризм та рекреація» /уклад.: В.В. Яворська, К. В. Коломієць, Є.О. Юраш – Одеса : Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2025. – 37 с. – 1 МБ.

Пропоновані методичні рекомендації стануть у нагоді при підготовці до практичних занять з обов'язкової дисципліни «Екскурсологія», яка викладається студентам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація» геолого-географічного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

УДК 338.48-32(072)

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2025

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ	8
Заняття 1. Основи екскурсійної майстерності екскурсовода	8
Заняття 2. Методичне забезпечення екскурсійної діяльності	10
Заняття 3. Організаційно-технологічне забезпечення екскурсійної діяльності	12
Заняття 4. Інноваційні технології екскурсійної діяльності.....	14
Заняття 5. Технології проведення екскурсій для людей з особливими потребами та створення інклюзивного й доступного середовища.	15
Заняття 6. Маркетинг та менеджмент підприємств екскурсійної діяльності	18
САМОСТІЙНА РОБОТА	21
ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ.....	24
ТЕСТИ	27
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	36
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу - формування у магістрантів фундаментальних знань, вмінь та навичок стосовно підготовки кваліфікованих фахівців-туризмознавців, що базуються на сучасних досягненнях провідних вітчизняних і іноземних вчених та світової практики.

Основними завдання вивчення дисципліни є: оволодіння знаннями з організації екскурсійного обслуговування в індустрії туризму; виявлення основних напрямів і тенденцій розвитку екскурсійного обслуговування в сучасних умовах; набуття здобувачами навичок роботи з нормативними матеріалами щодо організації екскурсійної діяльності в туристичній індустрії; вивчення, узагальнення та впровадження досвіду екскурсійної справи зарубіжних країн; розкриття механізмів управління екскурсійною діяльністю в ринкових умовах, а також організаційно-інституційних засад розвитку екскурсійної справи в Україні; вивчення сутності сучасних інструментів маркетингу і менеджменту екскурсійної діяльності, моделі управління екскурсійною діяльністю на національному рівні.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері туризму і рекреації

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності.

ЗК3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК4. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК 6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність застосовувати у професійній діяльності категорійно-термінологічний апарат, концепції, методи та інструментарій системи наук, що формують науковий базис туризму та рекреації.

СК3. Здатність до управління туристичним процесом у публічному секторі, в туристичній дестинації, туристичному підприємстві на різних ієрархічних рівнях.

СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією.

Програмні результати навчання:

РН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань.

РН3. Застосовувати сучасні цифрові технології, методи та інструменти дослідницької та інноваційної діяльності для розв'язання складних задач у сфері туризму та рекреації.

РН5. Здійснювати комплексний аналіз і оцінювання функціонування туристичного ринку різних ієрархічних рівнів, прогнозувати тенденції його розвитку.

РН9. Розробляти та реалізовувати проєкти у сфері туризму та рекреації на засадах економічної, соціальної і екологічної ефективності.

РН11. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проєктів у сфері туризму і рекреації.

РН12. Аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну туристичну політику, вдосконалювати механізми управління туристичними дестинаціями на національному, регіональному та локальному рівнях.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні знати:

- основні поняття, особливості, функції екскурсології;
- місце і роль екскурсійної діяльності в індустрії туризму;
- основні етапи розвитку екскурсійної справи в Україні;
- загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності та напрямки вдосконалення екскурсійної методики;
- загальні положення законодавства України стосовно екскурсійної діяльності.

вміти:

організовувати та планувати інноваційну екскурсійну діяльність;
розробляти та проводити сучасні різнопланові екскурсії;

складати технологічну карту екскурсії; застосовувати набуті теоретичні знання для вирішення конкретних прикладних завдань;

проектувати процеси обслуговування туристів за окремими етапами надання послуги;

управляти асортиментом екскурсійного продукту з урахуванням диференційованого підходу до обслуговування різних категорій споживачів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср
Змістовний модуль 1. Загальні теоретично-методологічні основи організації екскурсійної діяльності					
Тема 1. Теоретико-методичні засади екскурсійного обслуговування.	8	2	-		6
Тема 2. Основи екскурсійної майстерності екскурсовода.	10	2	2		6
Тема 3. Педагогічне забезпечення екскурсійної діяльності	8	2	-		6
Тема 4. Методичне забезпечення екскурсійної діяльності	11	2	2		7
Тема 5. Організаційно-технологічне забезпечення екскурсійної діяльності.	11	2	2		7
Всього за модуль 1	48	10	6		32
Змістовний модуль 2. Практичні основи розвитку екскурсійної справи в Україні та світі					
Тема 6. Організаційно-інституційні засади розвитку екскурсійної діяльності в Україні.	9	2	-		7
Тема 7. Інноваційні технології екскурсійної діяльності.	11	2	2		7
Тема 8. Технології проведення екскурсій для людей з особливими потребами та створення інклюзивного й доступного середовища	11	2	2		7
Тема 9. Маркетинг та менеджмент підприємств екскурсійної діяльності.	11	2	2		7
Всього за модуль 2	42	8	6		28
Всього за семестр	90	18	12		60

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Заняття 1. Основи екскурсійної майстерності екскурсовода

Найважливіші функції екскурсології. Екскурсія як об'єкт екскурсології. Комунікативний компонент як важлива частина професійної майстерності екскурсовода. Функції екскурсії. Екскурсія як педагогічний процес. Педагогічна техніка екскурсовода та її елементи. Поняття «педагогічна майстерність екскурсовода». Методи повідомлення знань. чотири компоненти діяльності: конструктивний; організаторський; комунікативний; пізнавальний. Дидактична мета і виховний вплив екскурсійної діяльності. Фактори, що впливають на рівень екскурсійної майстерності. Екскурсія як процес пізнання.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст і функції екскурсології.
2. Розкрийте зміст поняття «екскурсія».
3. Які функції екскурсії Ви знаєте?
4. Назвіть розбіжності між екскурсійним та навчальним процесом пізнання.
5. На яких дидактичних принципах заснований екскурсійний процес?
6. Які елементи включає поняття «педагогічна майстерність екскурсовода»?
7. Які педагогічні завдання виконує екскурсовод?
8. Назвіть теоретичні методи пізнання під час організації екскурсійних послуг.
9. Розкрийте роль уявлення під час організації екскурсійних послуг.
10. Яке місце належить методу пояснення під час організації екскурсійних послуг?

Теми доповідей:

1. Знання екскурсійної теорії як складова майстерності екскурсовода.
2. Педагогічна майстерність екскурсовода.
3. Психологічна майстерність екскурсовода.
4. Лекторська майстерність екскурсовода.
5. Індивідуальні здібності екскурсовода.
6. Педагогічний такт екскурсовода як особистості.
7. Доброзичливість і самовладання екскурсовода.
8. Використання нейтралізуючих фраз у спілкуванні з екскурсантами
9. Вимоги до екскурсовода.
10. Моральні якості.
11. Самооцінка.
12. Активна життєва позиція.
13. Інтуїція екскурсовода.
14. Мова екскурсовода та мовний етикет.
15. Міміка та поза екскурсовода.
16. Класифікація жестів, які використовуються в екскурсійній практиці.
17. Роль темпераменту екскурсовода у проведенні екскурсії.
18. Ерудиція екскурсовода.
19. Шляхи підвищення екскурсійної майстерності.

Рекомендована література:

1. Леоненко Н.А. Організація екскурсійної діяльності: конспект лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 167 с.
6. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 206 с.

2. Організація екскурсійної діяльності: підручник / М. М. Покоloodна; Харків. нац. ун-тміськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>

3. Резніченко І. Г., Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.

Заняття 2. Методичне забезпечення екскурсійної діяльності

Теоретико-методологічні засади методичного забезпечення екскурсійної діяльності. Методика проведення екскурсії - загальна та спеціальна. Методика показу. Варіанти використання показу і розповіді. Шляхи підвищення якості рівня методики екскурсійної роботи. Методичні прийоми забезпечення екскурсійної діяльності. Розповідь як методичний прийом забезпечення екскурсійної діяльності. Методичне забезпечення окремих традиційних видів екскурсій. Методичне забезпечення організації інноваційних форм екскурсійної діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. Яка існує класифікація екскурсійних методичних прийомів?
2. Наведіть характеристику особливих методичних прийомів та умови їх застосування.
3. В чому полягають особливості проведення музейних екскурсій?
4. Які існують види музейних екскурсій?
5. У чому, на Вашу думку, полягає інновація в туристично-екскурсійній діяльності?
6. Які основні напрямки в проведенні екскурсій Ви знаєте?
7. Що Ви знаєте про віртуальні екскурсії? Чи перспективний це вид екскурсій?

8. Які види інтерактивних екскурсій для дітей Ви знаєте?
9. Наведіть приклади квест-екскурсій.
10. Охарактеризуйте перспективний інноваційний вид музейної екскурсії – Food-екскурсія.

Теми доповідей:

1. Класифікація основних екскурсійних методичних прийомів.
2. Вимоги щодо умов показу під час екскурсії.
3. Послідовність показу під час екскурсії.
4. Методичні прийоми розповіді.
5. Процес реалізації принципу наочності.
6. Процес реалізації процесу науковості в екскурсії.
7. Основні компоненти чуттєвого пізнання екскурсантів.
8. Ознаки методичного прийому локалізації подій.
9. Методи активізації учасників
10. Методика запам'ятовування текстів екскурсії.

Рекомендована література:

1. Демко В. С. Організація екскурсійної діяльності: конспект лекцій. Запоріжжя: ТДАТУ, 2024. 170 с.
2. Леоненко Н.А. Організація екскурсійної діяльності: конспект лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 167 с. 6. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 206 с.
3. Організація екскурсійної діяльності: підручник / М. М. Покологна; Харків. нац. ун-тміськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>
4. Резніченко І. Г., Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.

5. Ambros O., Yavorska V., Urash Yu. Specifics of guided tour organization in Lviv. Journal of Education, Health and Sport. 2025; 80:61679. eISSN 2391-8306/ <https://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2025.80.61679>

Заняття 3. Організаційно-технологічне забезпечення екскурсійної діяльності

Організаційно-технологічні вимоги щодо проведення екскурсії. Оцінка проведеної екскурсії. Технологія проектування та формування послуги «екскурсія». Процес підготовки проекту нової екскурсії. Техніка ведення екскурсії. Організація діяльності з надання екскурсійних послуг у підприємствах сфери рекреації та туризму.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрити сутність поняття «техніка ведення екскурсій».
2. Наведіть головні правила пересування екскурсійної групи за маршрутом.
3. Охарактеризуйте три основні етапи в підготовці екскурсії.
4. У чому полягає сутність вступу, основної частини та висновку по екскурсії?
5. Які існують види екскурсійних об'єктів?
6. В чому полягає суть вибору головної мети екскурсії?
7. Які об'єкти можуть виступати екскурсійними об'єктами під час розробки та проведення нової екскурсії?
8. Назвіть головні складові «Картки паспорту об'єктів».
9. В чому полягає суть та значення об'їзду (обходу) маршруту екскурсії?
10. Назвіть складові «портфелю екскурсовода».

Теми доповідей:

1. Визначення мети і завдань екскурсії.
2. Вибір теми та її обґрунтування, аналіз ресурсів.

3. Відбір літератури і складання бібліографії.
4. Визначення інших джерел екскурсійного матеріалу.
5. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів.
6. Упорядкування схеми маршруту екскурсії.
7. Об'їзд або обхід маршруту.
8. Підготовка контрольного тексту екскурсії.
9. Комплектування «портфеля екскурсовода».
10. Визначення методичних прийомів проведення екскурсії.
11. Визначення техніки ведення екскурсії.
12. Складання методичної розробки екскурсії.
13. Складання індивідуального тексту.
14. Прийом (здача) екскурсії.
15. Затвердження технологічних документів екскурсії.

Рекомендована література:

1. Безуглий В.В., Костащук І.І., Яворська В.В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції) : навч. посіб. Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с. Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>

2. Дімова Л.С., Яворська В.В. Історичний круїзний туризм в біосферних резерватах ЮНЕСКО: "Чорноморський" та "Дельта Дунаю". Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. Том 28. Випуск 1(42) 2023. С. 84-94.

3. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності. навч. посібн. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 247 с.

4. Організація екскурсійної діяльності: підручник / М. М. Покоloodна; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ

5. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. Online. February 2025. Vol. 78. DOI 10.12775/JEHS.2025.78.60640

Заняття 4. Інноваційні технології екскурсійної діяльності.

Персоналізація туристичних послуг: індивідуальний підхід до потреб сучасних туристів. Інтерактивні екскурсії - впровадження мобільних додатків для самостійних екскурсій, які дозволяють туристам отримувати інформацію про об'єкти на маршруті, використовуючи GPS-навігацію. Віртуальна реальність - застосування технологій віртуальної реальності для створення захопливих віртуальних турів по історичних місцях, таких як фортеці, музеї, археологічні об'єкти. Використання доповненої реальності (AR) для "оживлення" історичних подій та об'єктів під час екскурсій. Квест-екскурсії. Онлайн-екскурсії та стримінгові сервіси: професійні гіді ведуть екскурсії в реальному часі через Zoom, YouTube або спеціалізовані платформи.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення інноваційні технології відіграють в екскурсіології?
2. Яким чином штучний інтелект може допомогати в розробці нових екскурсійних маршрутів?
3. В чому полягають особливості персоналізованої екскурсії?
4. Яким чином розробка тематичних та нестандартних екскурсійних маршрутів сприяє розвитку екскурсійного туризму?

Теми доповідей: підготуйте доповідь з презентацією:

1. VR-екскурсії - віртуальні реконструкції пам'яток
2. Доповнена реальність - меморіальні маршрути «місто-герой»
3. Мобільні додатки та інтерактивні карти
4. Онлайн-екскурсії / стримінг
5. Інтерактивні квести / гейміфікація

6. Аудіогіди / AI-супровід
7. VR-екскурсії - віртуальні прогулянки
8. VR-екскурсії - віртуальні реконструкції інтер'єру
9. Тревел-блогінг

Рекомендована література:

1. Лисюк, Т. Екскурсологія у цифрову епоху: методологічні підходи та практичні інновації. Економіка та суспільство, (75). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-27>
2. Лисюк, Т., Костів, Б. Інноваційні підходи до цифровізації екскурсійної діяльності в умовах трансформації туристичного простору. Економіка та суспільство, (74). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-34>
3. Марусей Т.В. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного туризму. Економіка та суспільство. 2021. № 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-75>
4. Prykhodko, Z., Yavorska V., Urash Yu., Sokolovskiy V. Travel blogging as a modern innovative tool for the development of tourism and excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. Online. 28 March 2025. Vol. 79, p. 60638. DOI 10.12775/JEHS.2025.79.60638.

Заняття 5. Технології проведення екскурсій для людей з особливими потребами та створення інклюзивного й доступного середовища.

Світові практики екскурсійного обслуговування осіб з обмеженими можливостями. Екскурсанти з порушеннями опорно-рухового апарату. Екскурсанти з порушеннями мови. Екскурсанти з гіперкінезами (спастикою). Екскурсанти з порушенням слуху. Екскурсанти з порушенням зору. Екскурсанти з поєднаною патологією (наприкладі сліпоглухих). Забезпечення безпеки екскурсантів і підвищення якості туристичного

обслуговування. Вимоги до супроводу екскурсантів. Організація транспортних екскурсій.

Цифрові рішення для забезпечення інклюзивного туризму в Україні: Віртуальні 3D-тури /VR-екскурсії; AR-навігація з візуальними позначками; Аудіогіди з адаптованим текстом; Онлайн-екскурсії з субтитрами та жестовою мовою; мобільні додатки з персоналізацією; інтерактивні маршрути з сенсорними QR-позначками; Гейміфіковані аудіоквести з розмовним інтерфейсом Цифрові карти доступності (інклюзивних об'єктів); АудіоAR-розповіді через навушники з датчиками GPS; додатки з підтримкою жестового помічника.

Питання для самоконтролю:

1. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з порушеннями опорно-рухового апарату.
2. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з порушеннями мови.
3. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з гіперкінезами (спастикою).
4. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з порушенням слуху.
5. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з порушенням зору.
6. Спеціалізовані методи і техніка проведення екскурсій для екскурсантів з поєднаною патологією (наприкладі сліпоглухих).
7. Організація супроводу екскурсантів.
8. Цифрові інновації при проведенні екскурсій для людей з обмеженнями.

Теми доповідей:

1. Соціокультурна реабілітація.

2. Документ «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 1993 р.
3. Інноваційні технології соціальної роботи.
4. Сучасний розвиток інклюзивного туризму в світі.
5. Практика організації активного відпочинку та туризму для неповносправних осіб.
6. Сучасні вітчизняні практики екскурсійного обслуговування осіб з обмеженими можливостями.
7. Ознаки доступності об'єктів для користування людьми з особливими потребами.
8. Екотуристичні екскурсійні маршрути для людей з обмеженими можливостями. Світовий та вітчизняний досвід.
9. Методологічні основи розробки туристичних маршрутів для категорії туристів з інвалідністю.
10. Розвиток інфраструктури та інформаційна доступність як основний фактор створення безбар'єрного середовища.

Рекомендована література:

1. Барна Н.В., Коротєєва А.В. Інклюзивно-реабілітаційний туризм: навч. посіб. URL: https://www.sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/inklyuzyvnyy_turyzm_.pdf.
2. Інклюзивний туризм : навч.-метод. посіб. / І. Г. Резніченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2023. 204 с.
3. Лисюк, Т., Костів, Б. Інноваційні підходи до цифровізації екскурсійної діяльності в умовах трансформації туристичного простору. Економіка та суспільство, (74). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-34>
4. Покоłodна М. М., Корнєєва С. Г., Коваленко Д. В. Особливості організації та проведення екскурсій для осіб з обмеженими можливостями.

Вісник ХНУ імені Каразіна. Серія Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. Вип. 10, 2019. С. 209-218.

5. Чубрей О. С., Яворська В.В., Чубрей М.-А. Ю. Інклюзивність музейних просторів як можливість розвитку екскурсійної діяльності для осіб з обмеженими можливостями. Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсі. Вип.4 (спец.). 2024.
<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2024.4.special>

Заняття 6. Маркетинг та менеджмент підприємств екскурсійної діяльності

Ринок екскурсійних послуг. Методика розрахунків ємності територіальних ринків екскурсійних послуг. Регіональні умови розвитку підприємництва в сфері екскурсійної діяльності. Маркетинг у сфері екскурсійного обслуговування. Функціональні напрями роботи з організації надання екскурсійних послуг на туристському підприємстві. Правове забезпечення екскурсійної діяльності в Україні. Шляхи активізації підприємницької діяльності в сфері екскурсійних послуг. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей світу (на прикладі окремих країн).

Питання для самоконтролю:

1. Які спостерігаються тенденції розвитку ринку екскурсійних послуг в Україні?
2. В чому полягає реалізація принципів ендогенного розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіон?
3. Які сектори регіональної економіки впливають на розвиток екскурсійної діяльності?
4. Охарактеризуйте сучасний стан регіонального розвитку екскурсійних послуг.

5. Дайте визначення поняття «ємність ринку екскурсійних послуг».
6. Які існують перешкоди в розвитку підприємницької діяльності в сфері екскурсійних послуг?

Теми для доповідей:

1. Роль менеджера-управлінця у здійсненні екскурсійної та виставкової діяльності.
2. Маркетинг і його місце в управлінні екскурсійною і виставковою діяльністю.
3. Інноваційні засоби й методи менеджменту у центральних музеях України.
4. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей США.
5. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей Італії.
6. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей Франції
7. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей Великобританії.
8. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей Іспанії.
9. Менеджмент екскурсійної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей Німеччини.
10. Регіональні програми розвитку підприємництва на ринку екскурсійних послуг.
11. Міжнародний досвід регіонального розвитку екскурсійної діяльності.
12. Менеджмент у музейних закладах Одеської області.

Рекомендована література:

1. Кифяк О. В., Руденко М.М. Маркетингові рішення у сфері туристично-екскурсійного обслуговування: інноваційний підхід // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки / Буков. держ. фін.-екон. ун-т. Чернівці, 2014. Вип. 27. С. 161-168. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_27_26
2. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / Пер. з англ. Т. Олійник та ін. Київ: ВД «Стилос», 2010. 528 с.
3. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 206 с.
4. Резніченко І. Г., Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
5. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. Online. February 2025. Vol. 78. DOI 10.12775/JEHS.2025.78.60640
6. Yavorska, V., Sych, V., Kolomiyets, K., & Shashero, A. (2018). Odessa catacombs as an integral part of the tourist image of the Black Sea region. Journal of Geology, Geography and Geoecology, 26(1), 219-226. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/111822>

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кіл. год.
1.	Підготувати реферат за обраною темою. 1. Підготовка документації за темою екскурсії. 2. Основні етапи підготовки екскурсії. 3. Технологія процесу створення послуги екскурсія.	6
2.	Складіть стислий конспект за темами: «Міміка екскурсовода». «Вплив жестів екскурсовода на аудиторію»	6
3.	Напишіть есе на тему «Педагогічна майстерність екскурсовода».	6
4.	Підготувати презентацію методичних прийомів надання екскурсійних послуг. Підготувати реферат: Особливості застосування методичних прийомів надання екскурсійних послуг.	7
5.	Визначіть та обґрунтуйте особливості підготовки та проведення екскурсій для різних груп: учасників звичайної екскурсії, навчальних екскурсій, екскурсій для сільського населення, екскурсій для туристів, екскурсій для молоді тощо.	7
6.	Підготуйте стислий конспект за темами: 1. Законодавство України щодо розвитку підприємництва в сфері екскурсійних послуг. 2. Порядок договірно-правових відносин в сфері екскурсійних послуг.	7
7.	Підготувати реферат на тему «Інноваційні способи і форми екскурсійної діяльності в музеях України»	7
8.	Підготувати презентаційний матеріал по історії інклюзивного туризму у різних країнах світу. Підготувати у вигляді презентації огляд Національних парків та заповідників України у контексті доступності (10 слайдів). Розробити проект екскурсії з урахуванням вимог щодо доступності для осіб з інвалідністю та активного відпочинку.	7
9.	Удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери. Історія виникнення та розвитку провідних музеїв та галерей США, Франції, Великобританії, Італії. Найвідоміші експонати і фондові збірки. Інновації в екскурсійній та виставковій діяльності.	7
	<i>Разом</i>	60

В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання*	Компетентності та результати навчання, що формуються
Академія NTO.UA Онлайн курс «Туристичні гід» https://academy.nto.ua/tourismguides.html Курс охоплює основи екскурсійної діяльності, роль екскурсовода, технології створення та проведення екскурсій, методичні прийоми розповіді та роботи з групами.	Дотичний до Теми 2. Основи екскурсійної майстерності екскурсовода; Теми 3. Педагогічне забезпечення екскурсійної діяльності; Теми 4. Методичне забезпечення екскурсійної діяльності. ЗК 6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. СК5. Здатність оперувати інструментами збору, обробки інформації, аналізувати та управляти туристичною інформацією. РН1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань. РН3. Застосовувати сучасні цифрові технології, методи та інструменти дослідницької та інноваційної діяльності для розв'язання складних задач у сфері туризму та рекреації.

**Здобувач може самостійно обрати ресурси, які будуть відповідати навчальній дисципліні. Для зарахування в якості періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти. Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання.*

Результати навчання, здобуті у неформальній/інформальній освіті, визнаються згідно Положення про порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polozhennya_neformalna_osvita_2024_final.pdf

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

ІНДЗ виконується студентами самостійно протягом вивчення дисципліни із проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу та оприлюдненні результатів під час проведення підсумкового практичного заняття по дисципліні.

В результаті виконання індивідуального завдання студент повинен:

1. Підготувати і належними чином оформити повний пакет необхідних документів і матеріалів по одній з підтем екскурсії:
2. Захисти одну з підтем екскурсії на підсумковому практичному занятті – проведення пробної екскурсії.

Перелік підтем екскурсії на тему: «Одеса: сторінки історії та сучасність»

1. Стара Одеса
1. Одеські дворики
2. Одеські палаці
3. Одеса торгова.
4. Архітектурні пам'ятники центру міста.
5. Одеса – визначний культурний центр.
6. Парки Одеси
8. Розважальні центри Одеси
9. Одеса наукова
10. Одеса студентська
11. Смачна Одеса
12. Одеса релігійна
13. Музеї Одеси
14. Розкішний Французький бульвар

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Поточне контрольне опитування, оцінювання семінарських доповідей та виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль - іспит. В обов'язковому порядку здійснюється облік відвідування студентами усіх видів занять.

Поточний та періодичний контроль										ІНДЗ	Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Змістовий модуль №1					Змістовний модуль №2					10	20	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9				
7	7	7	7	7	6	6	6	7				
Контрольна робота * за змістовним модулем 1: 0 - 5					Контрольна робота * за змістовним модулем 2: 0 - 5							

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

* Примітка: Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі тестових завдань після завершення вивчення навчального матеріалу кожного змістового модуля. Тестові завдання для контрольних робіт складаються з 20 тестових завдань і відповідають змісту навчального матеріалу відповідного змістовного модуля. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 0,25 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно вирішив більшість практичних завдань; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину

	основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

ТЕСТИ

1. Екскурсійний показ

- A. процес реалізації принципу наочності, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами одночасно
- B. процес реалізації принципу наочності, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами на маршруті
- C. процес реалізації принципу науковості, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом
- D. процес реалізації принципу показу, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами одночасно

2. Згідно з класифікацією методичних прийомів екскурсії, прийом характеристики є

- A. визначення відмітних властивостей та якостей предмета
- B. форма викладу матеріалу
- C. довідка про історичну подію
- D. довідка про зовнішні сторони об'єкта

3. Заходи, що відносяться до форм контролю за якістю екскурсії

- A. рецензування методичної документації
- B. проведення пробних екскурсій
- C. оцінка індивідуальних текстів екскурсовода
- D. усі варіанти вірні

4. Засновник теоретичних основ методики проведення екскурсій

- A. Ємельянов Б.В.
- B. Федорченко В.К.
- C. Герд В.А.
- D. Квартальнов В.С.

5. Значення терміну «метод»

- A. засіб пізнання, спосіб відтворення в мисленні досліджуваного предмета, побудови і обґрунтування системи знань
- B. форма поширення знань і виховання, побудована на екскурсійному методі
- C. спосіб або образ мислення
- D. тлумачення явищ природи і суспільства

6. Коли в Україні започаткували діяльність перші курси екскурсоводів?

- A. у 1909 році B. 1991 році
- C. у 1910 році D. у 1957 році

7. Відповідно до українського законодавства, до екскурсійних послуг відноситься:

- A. відвідування музею
- B. послуги в анімації
- C. екскурсія – урок
- D. послуги перекладача

8. Згідно з українським законодавством, до складу екскурсії обов'язково повинні включатись наступні послуги:

- A. розповідь та перевезення
- B. розповідь та показ
- C. розклад роботи музею

D. послуги екскурсовода

9. Екскурсійна методика – це:

A. сукупність ознак екскурсії

B. характерні та супутні методи

C. стандартні методи ведення екскурсії

D. сукупність чітких правил і вимог, що відносяться до екскурсії

10. Згідно з українським законодавством, послуга «екскурсія» надається замовнику за таких умов:

A. наявності договору на послуги

B. наявності автобуса

C. наявності заяви замовника

D. наявності тексту екскурсії.

11. Метод, який характеризує педагогічний зміст діяльності екскурсовода

A. спостереження

B. прийом руху

C. зорового монтажу

D. виконання завдання

12. Композиція екскурсії

A. вміння розкрити тему та логічно структурувати екскурсійний матеріал

B. розміщення, послідовність і співвідношення структурних частин екскурсії: підтем основних питань, вступу та завершальної частини

C. текст екскурсовода, виконаний з дотриманням вимог усної публічної мови

D. цілеспрямована, науково обґрунтована демонстрація музейних предметів, композиційно організованих, прокоментованих, технічно й художньо оформлених

13. Предмет екскурсійної методики

A. уміння удосконалювати зміст екскурсій, методику і техніку її проведення

B. уміння встановлювати ділові стосунки з групою та іншими екскурсоводами

C. цілеспрямоване вивчення, систематизація, формулювання та застосування на практиці прийомів і засобів навчання і виховання

D. тлумачення явищ природи і суспільства

14. Приватні методи

A. сходження від абстрактного до конкретного

B. методи, які знаходять застосування в одній з наук або галузі знань, а також при використанні різних форм повідомлення знань

C. метод, який є основою будь-якого пізнавального процесу, незалежно від сфери де відбувається дослідження

D. методи, які служать основою для багатьох наук, аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення і абстрагування, аналогії та ін.

15. Контрольний текст екскурсії

A. мовний вираз, який у прямій і непрямій форм позначає зміст екскурсії

B. туристична послуга

C. підібраний й уточнений (перевірений) екскурсійний матеріал, що розкриває тему екскурсії

D. кількість об'єктів, які людина може сприйняти і запам'ятати протягом відносно короткого часу

16. Вибрати екскурсію, яка відрізняється за змістом від інших

- A. оглядова екскурсія по місту
- B. екскурсія – урок
- C. екскурсія – масовка
- D. екскурсія – концерт

17. Технологічна карта екскурсії – це

- A. технологічний документ, який визначає логічну послідовність огляду визначених об'єктів за маршрутом
- B. технологічний документ, який актуалізує зміст тексту екскурсії
- C. технологічний документ, який актуалізує зміст тексту екскурсії та наводить маршрут екскурсії
- D. технологічний документ, який визначає логічну послідовність огляду визначених об'єктів за маршрутом та схему маршруту

18. Оберіть рису, яка є зайвою для характеристики контрольного тексту екскурсії

- A. стислість інформації
- B. установлення порядку огляду
- C. урахування побажань клієнтів;
- D. цитати з джерел

19. Управління рухом екскурсії здійснюється на підставі

- A. контрольного тексту екскурсії
- B. дозволу державної районної адміністрації на маршрут
- C. дозволу на провадження туристичного супроводу
- D. схеми маршруту транспортної екскурсії

20. Вибрати правильне твердження

- A. контрольний текст – технологічний документ, який включає науковий, актуалізований зміст інформації, що надається екскурсантам
- B. контрольний текст – ретельно підібраний і вивірений по маршруту матеріал, який є основою щодо усіх екскурсій за даною темою
- C. контрольний текст – ретельно підібраний по джерелам матеріал, який є основою щодо усіх екскурсій за даною темою
- D. контрольний текст – ретельно підібраний і вивірений по джерелам матеріал, який є основою щодо розповіді.

21. Екскурсологія як наука вивчає

- A. тенденції регіонального розвитку ринку екскурсійних послуг
- B. основні види та форми екскурсійного обслуговування
- C. історичні процеси розвитку екскурсійної справи, теорію і методику екскурсійної роботи, підготовку кваліфікованих фахівців екскурсійної сфери; D. соціально-філософський сенс екскурсії як соціокультурного явища, його місця у формуванні цінностей людського життя

22. Показ об'єкта

- A. сума вимог, які стосуються організації руху екскурсантів, розташування групи біля об'єкту;
- B. автоматизоване вміння виконувати певні дії
- C. система цілеспрямованих дій екскурсовода і екскурсантів, спостереження об'єктів під керівництвом кваліфікованого фахівця

D. комплекс інформаційних матеріалів

23. Розташування, послідовність і співвідношення підтем, основних питань, вступу і заключної частини екскурсії

A. техніка проведення екскурсії

B. екскурсійна методика

C. екскурсійна діяльність

D. технологія обслуговування

24. «Портфель екскурсовода»

A. розташування, послідовність і співвідношення підтем екскурсії

B. сума теоретичних положень, які є основою екскурсійної справи

C. умовна назва комплекту наочних матеріалів (фотографій, копій документів, географічних карт, схем, репродукцій з картин тощо), що використовуються екскурсоводом у ході екскурсії

D. момент найвищого напруження в розвитку фабульної дії екскурсії

25. Зміст поняття «методична розробка»

A. документ, який визначає, як провести дану екскурсію, як краще організувати показ визначних пам'яток, яку методику і техніку ведення слід застосувати, щоб екскурсія пройшла ефективно

B. складна багатоступінчаста процедура, що вимагає досить високої кваліфікації і є одним з основних елементів технології створення нової екскурсії

C. один з важливих етапів розробки нової екскурсійної теми

D. умовне найменування комплекту наочних посібників, що використовуються під час проведення екскурсії

26. За змістом екскурсії класифікують за такими ознаками

A. обзорні і тематичні

B. музейні, виробничі, міські

C. учбові, спеціальні, пробні

D. за бажанням екскурсантів

27. Дозвіл на туристичний супровід має право не одержувати

A. керівник туристичної групи;

B. екскурсовод

C. аніматор на круїзному судні

D. гід-перекладач

28. Термін «екскурсія» має походження

A. з грецької мови

B. з французької мови

C. з російської мови

D. з німецької мови

29. Вибрати неправильне твердження щодо ознак екскурсії

A. відсутність руху екскурсантів

B. здійснення екскурсії фахівцем

C. обмеження терміну тривалості екскурсії

D. неможливість отримання доходів екскурсоводом під час здійснення екскурсії

30. Згідно з законодавством, учасниками відносин, що виникають при здійсненні екскурсійної діяльності є

A. гіді та гіді-перекладачі

- В. споживачі туристичних послуг і суб'єкти туристичної діяльності
- С. споживачі туристичних послуг, суб'єкти туристичної діяльності і професійні учасники туристичного ринку
- Д. споживачі екскурсійних послуг, підприємства індустрії туризму та фахівці туристичного супроводу.

31. Показ об'єкта

- А. сума вимог, які стосуються організації руху екскурсантів, розташування групи біля об'єкту;
- В. автоматизоване вміння виконувати певні дії;
- С. система цілеспрямованих дій екскурсовода і екскурсантів, спостереження об'єктів під керівництвом кваліфікованого фахівця;
- Д. комплекс інформаційних матеріалів

32. Мовлення екскурсовода

- А. сума вимог, які стосуються організації руху екскурсантів
- В. сукупність обставин, за яких різноманітність і організованість вражень екскурсантів робить сприйняття інформації більш глибоким і дієвим
- С. своєрідні форми і прийоми розповіді, а також такі особливості як лаконічність, точність, логічність, образність, виразність, емоційність, вишуканість і багатство
- Д. рухи м'язів обличчя, що виражають внутрішній стан, пережиті людиною почуття, її настрій

33. Особливістю показу в екскурсії є

- А. можливість реалізації принципу наочності
- В. індивідуальний підхід екскурсовода
- С. урахування побажань екскурсантів щодо огляду
- Д. необмежений вибір демонстрації споруд міста

34. Індивідуальний стиль мовлення екскурсовода

- А. уміння удосконалювати зміст екскурсій, методику їх проведення
- В. особливості екскурсійного процесу
- С. автоматизоване вміння виконувати певні дії щодо процесу й проведення екскурсії
- Д. форми і прийоми розповіді, що характеризує рівень його професійної майстерності, мовну культуру

35. Комплекс наочних приладь, що використовуються екскурсоводами під час проведення екскурсії

- А. «вадемекум»
- В. «портфель екскурсовода»
- С. планшет
- Д. умовний екскурсійний «збірник фотографій»

36. Який з фахівців музею займається підготовкою експозицій?

- А. менеджер з анімаційної діяльності;
- В. методист-екскурсовод
- С. менеджер музею
- Д. науковий співробітник

27. З якої країни має походження термін «музей»?

- А. Греції

- В. Франції
- С. Італії
- Д. Англії

38. Вибрати неправильне твердження про основні функції музею

- А. функція документування
- В. функція освіти та виховання
- С. функція організації вільного часу
- Д. функція професійної підготовки екскурсоводів

39. Вибрати правильне визначення поняття «музеєзнавство»

- А. музеєзнавство визначається як практика, теорія і історія музейної справи в їх розвитку і вивченні
- В. результат діяльності музею по задоволенню відповідних потреб людини;
- С. діяльність, спрямована на створення доброго настрою у туристів, включаючи організацію їх особистої участі у музейних екскурсіях та заходах;
- Д. система знань і заходів, спрямована на формування позитивного враження у екскурсантів від відвідування музеїв

40. Який документ визначає кваліфікацію екскурсовода

- А. відповідний диплом (сертифікат)
- В. наряд-путівка
- С. бейдж екскурсовода
- Д. ваучер

41. Обов'язки екскурсовода (гіда - перекладача) визначені у документі

- А. кваліфікаційна характеристика
- В. наряд-путівка
- С. ваучер
- Д. карта – схема маршруту

42. Хто затверджує технологічну карту екскурсії

- А. керівник туристично-екскурсійного підприємства;
- В. установи ДАІ
- С. замовник екскурсійних послуг
- Д. український екскурсійно-методичний центр

43. Екскурсовод, гід-перекладач повинен обов'язково

- А. проводити екскурсію, забезпечуючи зміст у відповідності до контрольного тексту та технологічної карти екскурсії
- В. проводити екскурсію згідно індивідуального тексту екскурсії та технологічної карти екскурсії
- С. проводити екскурсію згідно технологічної карти та теми
- Д. проводити екскурсію згідно маршруту

44. Методична рада екскурсії установи здійснює

- А. акредитацію екскурсоводів
- В. керівництво методичними секціями
- С. видачу дозволів на екскурсійну діяльність;
- Д. скасовує дозволи

45. Екскурсійний показ – це

- А. процес реалізації принципу наочності, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами одночасно

- В. процес реалізації принципу наочності, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами на маршруті
- С. процес реалізації принципу науковості, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом
- Д. процес реалізації принципу показу, наочний спосіб ознайомлення з екскурсійним об'єктом або декількома об'єктами одночасно.

46. Особливістю показу в екскурсії є

- А. можливість реалізації принципу наочності
- В. індивідуальний підхід екскурсовода
- С. урахування побажань екскурсантів щодо огляду
- Д. необмежений вибір демонстрації споруд міста

47. Конструктивний компонент діяльності екскурсовода передбачає

- А. уміння здійснювати керівництво групою екскурсантів, скерувати їх увагу на певні об'єкти
- В. уміння дібрати і правильно оформити екскурсій матеріал, скласти план проведення екскурсії, схему використання методичного прийому
- С. уміння встановити ділові стосунки з групою, працівниками музею
- Д. уміння удосконалювати зміст екскурсій, методику і техніку її проведення

48. Заходи, що відносяться до форм контролю за якістю екскурсії

- А. рецензування методичної документації
- В. проведення пробних екскурсій
- С. оцінка індивідуальних текстів екскурсовода
- Д. усі варіанти вірні

49. Екскурсійна теорія

- А. проведення екскурсій спеціалістами відповідної кваліфікації, узагальнений накопичений досвід проведення екскурсій
- В. загальна сума теоретичних положень, які є основою екскурсійної справи, визначає головні напрямки її розвитку і удосконалювання
- С. подія або декілька подій, пов'язаних між собою
- Д. сума методичних прийомів підготовки та проведення екскурсій

50. Документ, який визначає кваліфікацію екскурсовода

- А. ваучер
- В. наряд-путівка
- С. бюджет-екскурсовода
- Д. відповідний диплом (сертифікат)

51. Зміст поняття «методична розробка»

- А. документ, який визначає, як провести дану екскурсію, як краще організувати показ визначних пам'яток, яку методику і техніку ведення слід застосувати, щоб екскурсія пройшла ефективно
- В. складна багатоступінчаста процедура, що вимагає досить високої кваліфікації і є одним з основних елементів технології створення нової екскурсії
- С. один з важливих етапів розробки нової екскурсійної теми
- Д. умовне найменування комплексу наочних посібників, що використовуються під час проведення екскурсії

52. Комплекс заходів, спрямованих на організацію проведення екскурсії і створення сприятливих умов для сприймання матеріалу

- А. техніка проведення екскурсії

- В. екскурсійна методика
- С. екскурсійна діяльність
- Д. технологія обслуговування

53. Документ, який визначає кваліфікацію екскурсовода

- А. ваучер
- В. наряд-путівка
- С. бюджет-екскурсовода
- Д. відповідний диплом (сертифікат)

54. Складовою культури мови екскурсовода є

- А. вміння керувати
- В. методика
- С. ораторське мистецтво
- Д. інтуїція

55. Екскурсійна діяльність

- А. діяльність із організації процесу ознайомлення туристів і екскурсантів із екскурсійними об'єктами за певною темою і маршрутом
- В. продукція туроператорів
- С. збільшення товарообігу та прибутку туристичної фірми
- Д. форма міжособистісного спілкування

56. Індивідуальний стиль мовлення екскурсовода

- А. вміння удосконалювати зміст екскурсій, методику їх проведення
- В. особливості екскурсійного процесу
- С. автоматизоване вміння виконувати певні дії щодо процесу й проведення екскурсії
- Д. форми і прийоми розповіді, що характеризує рівень його професійної майстерності, мовну культуру

57. Розташування, послідовність і співвідношення підтем, основних питань, вступу і заключної частини екскурсії

- А. техніка проведення екскурсії
- В. екскурсійна методика
- С. екскурсійна діяльність
- Д. технологія обслуговування

58. Поняття «контрольний текст екскурсії»

- А. мовний вираз, який у прямій і непрякій форм позначає зміст екскурсії
- В. туристична послуга
- С. підібраний й уточнений (перевірений) екскурсійний матеріал, що розкриває тему екскурсії
- Д. кількість об'єктів, які людина може сприйняти і запам'ятати протягом відносно короткого часу

59. Мовлення екскурсовода

- А. сума вимог, які стосуються організації руху екскурсантів
- В. сукупність обставин, за яких різноманітність і організованість вражень екскурсантів робить сприйняття інформації більш глибоким і дієвим
- С. своєрідні форми і прийоми розповіді, а також такі особливості як лаконічність, точність, логічність, образність, виразність, емоційність, вишуканість і багатство

D. рухи м'язів обличчя, що виражають внутрішній стан, пережиті людиною почуття, її настрій

60. Комплекс наочних приладь, що використовуються екскурсоводами під час проведення екскурсії

- A. «вадемекум»
- B. «портфель екскурсовода»
- C. планшет
- D. умовний екскурсійний «збірник фотографій»

61. Показ об'єкта

- A. сума вимог, які стосуються організації руху екскурсантів, розташування групи біля об'єкту;
- B. автоматизоване вміння виконувати певні дії;
- C. система цілеспрямованих дій екскурсовода і екскурсантів, спостереження об'єктів під керівництвом кваліфікованого фахівця;
- D. комплекс інформаційних матеріалів

62. Особливістю показу в екскурсії є

- A. можливість реалізації принципу наочності
- B. індивідуальний підхід екскурсовода
- C. урахування побажань екскурсантів щодо огляду
- D. необмежений вибір демонстрації споруд міста

63. Техніка проведення екскурсії

- A. сукупність обставин, за яких різноманітність і організованість вражень екскурсантів робить сприйняття інформації більш глибоким і дієвим
- B. комплекс заходів, спрямованих на організацію проведення екскурсії та створення сприятливих умов для сприйняття її матеріалу
- C. зосередженість думки, зору і слуху людини на певному об'єкті
- D. сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі

64. Конструктивний компонент діяльності екскурсовода передбачає

- A. уміння здійснювати керівництво групою екскурсантів, скерувати їх увагу на певні об'єкти
- B. уміння дібрати і правильно оформити екскурсій матеріал, скласти план проведення екскурсії, схему використання методичного прийому
- C. уміння встановити ділові стосунки з групою, працівниками музею
- D. уміння удосконалювати зміст екскурсій, методику і техніку її проведення

65. Методична розробка

- A. документ, який визначає, як провести дану екскурсію, як краще організувати показ пам'яток
- B. складна багатоступінчаста процедура, що вимагає досить високої кваліфікації і є одним з основних елементів технології створення нової екскурсії
- C. один з важливих етапів розробки нової екскурсійної теми
- D. умовне найменування комплексу наочних посібників, що використовуються піз час проведення екскурсії

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте зміст і функції екскурсології.
2. Охарактеризуйте основні етапи становлення та розвитку екскурсійної справи в Україні.
3. Розкрийте зміст поняття «екскурсія».
4. Які функції екскурсії Ви знаєте?
5. Назвіть основні види екскурсій.
6. Окресліть основні завдання екскурсії.
7. Окресліть функції екскурсій.
8. Розкрийте зміст поняття «оглядова екскурсія».
9. Розкрийте зміст поняття «тематична екскурсія».
10. Розкрийте зміст поняття «транспортна екскурсія».
11. Які ознаки характеризують екскурсію як педагогічний процес?
12. Назвіть розбіжності між екскурсійним та навчальним процесом пізнання.
13. Які елементи включає поняття «педагогічна майстерність екскурсовода»?
14. Назвіть закономірності виховання під час організації екскурсійних послуг.
15. Назвіть теоретичні методи пізнання під час організації екскурсійних послуг.
16. Розкрийте роль уявлення під час організації екскурсійних послуг.
17. Яке місце належить методу пояснення під час організації екскурсійних послуг?
18. Наведіть характеристику особливих методичних прийомів та умови їх застосування.
19. В чому полягають особливості проведення музейних екскурсій?

20. У чому, на Вашу думку, полягає інновація в туристично-екскурсійній діяльності?
21. Які основні напрямки в проведенні екскурсій Ви знаєте?
22. Що Ви знаєте про віртуальні екскурсії? Чи перспективний це вид екскурсій?
23. Якими нормативно-правовими актами визначаються основи правового регулювання в сфері надання екскурсійних послуг?
24. Визначення яких елементів передбачає проектування послуги «екскурсія»?
25. Яким шляхом здійснюється реалізація державної політики в галузі екскурсійного обслуговування?
26. У чому полягає основна мета маркетингу в екскурсійній справі?
27. Що забезпечує практична реалізація функцій маркетингу в сфері надання екскурсійних послуг?
28. Розкрити сутність поняття «техніка ведення екскурсій».
29. Які об'єкти можуть виступати екскурсійними об'єктами під час розробки та проведення нової екскурсії?
30. Назвіть головні складові «Картки паспорту об'єктів».
31. Назвіть складові «портфелю екскурсовода».
32. Які існують вимоги до екскурсовода?
33. Розкрийте та охарактеризуйте складові професійної майстерності екскурсовода.
34. Як отримати дозвіл на право здійснення туристичного супроводу?
35. Які документи повинен мати екскурсовод під час проведення екскурсії?
36. Які цілі має проведення пробної екскурсії.
37. В чому, на Вашу думку, полягають професійні компетенції екскурсовода?

38. Які основні часові принципи викладення матеріалу екскурсивним під час проведення екскурсії?
39. В чому полягають особливості організації екскурсивної діяльності для дітей та молоді з порушенням опорно-рухового апарату?
40. В чому полягають особливості організації екскурсивної діяльності для дітей та молоді з порушенням зору?
41. В чому полягають особливості організації екскурсивної діяльності для дітей та молоді з порушенням слуху?
42. Дайте характеристику екскурсії як формі інклюзивного туризму.
43. Менеджмент у музейних закладах Одеської області.
44. Менеджмент у діяльності Одеського краєзнавчого музею.
45. Менеджмент екскурсивної та виставкової діяльності провідних музеїв та галерей світу (на прикладі окремих країн).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна

1. Безуглий В.В., Костащук І.І., Яворська В.В. Географія всесвітньої спадщини (туристичні атракції) : навч. посіб. Дніпро: ЛІРА, 2021. 528 с.
2. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності. навч. посібн. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 247 с.
3. Інклюзивний туризм : навч.-метод. посіб. / І. Г. Резніченко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2023. 204 с.
4. Кіптенко В., Малиновська О. Організація екскурсійних послуг: Підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 518 с.
5. Леоненко Н.А. Організація екскурсійної діяльності: конспект лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 167 с.
6. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. / уклад. Л. А. Слатвінська. Умань : Візаві, 2022. 206 с.
7. Організація екскурсійної діяльності: підручник / М. М. Покоloodна; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>
8. Резніченко І. Г., Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора, В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
9. Туристичні гід. Навчальний курс Академії НТОУ. URL: <https://academy.nto.ua/tourismguides.html>
10. Чернишова Т.М. Організація екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2022. 160 с.

Додаткова

1. Дімова Л.С., Яворська В.В. Історичний круїзний туризм в біосферних резерватах ЮНЕСКО: "Чорноморський" та "Дельта

- Дунаю". Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. Том 28. Випуск 1(42) 2023. С. 84-94.
2. Екскурсологія [Текст] : метод. рек. до вивч. дисц. / Г.А. Богатирьова; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. туризму та країнознавства. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. 54 с.
3. Лисюк, Т. Екскурсологія у цифрову епоху: методологічні підходи та практичні інновації. Економіка та суспільство, (75). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-27>
4. Кифяк О. В., Руденко М.М. Маркетингові рішення у сфері туристично-екскурсійного обслуговування: інноваційний підхід // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки / Буков. держ. фін.-екон. ун-т. Чернівці, 2014. Вип. 27. С. 161-168. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_27_26
5. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / Пер. з англ. Т. Олійник та ін. Київ: ВД «Стилос», 2010. 528 с.
6. Ambros O., Yavorska V., Urash Yu. Specifics of guided tour organization in Lviv. Journal of Education, Health and Sport. 2025; 80:61679. eISSN 2391-8306/ <https://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2025.80.61679>
7. Bezugly, V., KostaschukI., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. World Heritage: features, composition, and tourist significance. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2024. 33(3), 440-452. - DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/112441>
8. Prykhodko, Z., Yavorska V., Urash Yu., Sokolovskiy V. Travel blogging as a modern innovative tool for the development of tourism and excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. Online. 28 March 2025.

Vol. 79, p. 60638. DOI 10.12775/JEHS.2025.79.60638.

9. Sych V., Yavorska V., Urash Yu., Molodetskiy A. Use of intangible cultural heritage objects in excursion activities. Journal of Education, Health and Sport. Online. February 2025. Vol. 78. DOI 10.12775/JEHS.2025.78.60640

10. Yavorska, V., Sych, V., Kolomiyets, K., & Shashero, A. (2018). Odessa catacombs as an integral part of the tourist image of the Black Sea region. Journal of Geology, Geography and Geoecology, 26(1), 219-226. <https://doi.org/https://doi.org/10.15421/111822>

Електронні інформаційні ресурси

1. Державний комітет статистики України.
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України.
URL: <https://mkip.gov.ua>
3. Національна академія наук України.
URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>
4. Національна академія мистецтв України.
URL: <https://academia.gov.ua>
5. Асоціація культурних індустрій. URL: <http://culture.in.ua>
6. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua>
7. Український портал менеджменту. URL: <http://management.com.ua>
8. Сайт Державного агентства розвитку туризму України. URL: <http://www.tourism.gov.ua/>
9. Офіційний портал Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
10. Світовий банк в Україні. URL: <http://www.worldbank.org.ua/>
11. The World Factbook ЦРУ США (англ.). URL: <http://www.cia.gov>
12. World Tourism Organization UNWTO. URL: <http://www2.unwto.org>

Навчальне видання

Екскурсологія

Електронні методичні рекомендації
до семінарських занять здобувачам геолого-географічного
факультету другого (магістерського) рівня освіти,
спеціальності ІЗ «Туризм та рекреація»

Електронне практичне видання

Укладачі:

Яворська Вікторія Володимирівна

Коломієць Катерина Василівна

Юраш Євгеній Олександрович

В авторській редакції

Затверджено авт. 16.09.2025. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг даних 1 МБ. Зам. № 2732.

Видавець і виготовлювач:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua